

Olof Cederström

Född:1679-09-28 – Stockholms stad, Stockholms län

Död:1745-03-20 – Stockholms stad, Stockholms län

Meriter

1. Olof Cederström, före adlandet Carlsson, friherre till Beatelund och Lisma, f. 28 sept. 1679 i Stockholm, d 20 mars 1745 därstädes. Föräldrar: pastor primarius, sedermera biskopen i Västerås Carl Carlsson och Margareta Svebilja, adlad Adlerberg. Adlad för faderns förtjänster 8 aug. 1684; student i Uppsala 10 mars 1693; bevistade riksdagen 1697; företog en utrikes studieresa 1699 (pass 19 juli) —1705; e. o. kanslist i K. kansliet 1705; auskultant i riksarkivet 24 febr. 1705; kanslist vid tyska expeditionen 10 sept. 1707, vid utrikesexpeditionen 11 febr. 1710 och vid inrikesexpeditionen 16 nov. 1711; registrator därstädes 2 jan. 1714; expeditionssekreterare 24 okt. 1716; bevistade riksdagarna 1719 —39 och var därunder bl. a. ledamot av sekreta utskottet 1719 och 1720, av dess deputation över kansliordningen och ämbetsederna 1719, av stats- och defensionsdeputationen 1720, av deputationen över riddarhusordningen 1720, 1723, 1731 och 1734, av deputationen över propositionen rörande Fredrik I: s upphöjelse till konung 1720, av deputationen över rådsprotokollen 1723, av deputationen över sekreta utskottets instruktion 1723, av deputationen till expeditionernas justerande 1723, av deputationen angående de civila tjänsterna 1723, av deputationen över tvister om sätena å riddarhuset 1723, av sekreta deputationen 1726 och av deputationen över konspirationssaken 1726, elektor vid rådsvalet 1726 samt ledamot av instruktionsdeputationen 1734; e. o. kansliråd 10 jan. 1721; ledamot av kommissionen över upphandlingsdeputationen 31 jan. 1721—18 jan. 1724, av deputerade över kommerskollegiets förslag till pestplakat 20 nov.—7 dec. 1721, av kommissionen över J. F. Osthoff m. fl. 11 maj 1723—27 nov. 1724, av ecklesiastikdeputationen 17 okt. 1723 och av politi- och brandkommissionen i Stockholm 6 maj 1724—3 juli 1739; kansliråd 30 aug. 1727; statssekreterare i inrikes civilexpeditionen 9 jan. 1728; friherre 5 juli 1731; riksråd 26 mars 1739; kansler för Åbo akademi 29 okt. 1739; ordförande i kommissionen angående kammarverkets förbättrande 20 okt. 1741, i lagkommissionen 1742, i kommissionen angående Finlands upphjälpande 9 maj 1743 och i kommissionen angående järnhandeln 2 nov. 1743.

Gift 1) 16 mars 1705 med sin styvsyster Kristina Margareta Silfverklou, f. 1684 (döpt 14 juni), d 5 jan. 1717, dotter till ståthållaren Johan Gottman, adlad Silfverklou; 2) 1 dec. 1719 med friherrinnan Maria Charlotta Rålamb, f. 21 mars 1696, d 20 nov. 1768, dotter till landshövdingen friherre Bror Rålamb.

Biografi

C. förberedde sig grundligt för ämbetsmannabanan. Efter en flerårig vistelse i Uppsala, där han inskrevs som student, innan han fyllt fjorton år, följde en långvarig utländsk studieresa (1699— 1705), under vilken han lärde känna både främmande hov och lärosäten. Sedan han återvänt till hemlandet, började han tjänstgöra i kansliet och hade där nått en kanslisthställning vid inrikesexpeditionen, då han 1712 kallades till Bender för att tjänstgöra i Karl XII:s fältkansli. Han kom alltså till Turkiet i lagom tid för att delta i kalabaliken, under vilken han blev tillfångatagen, och vistades sedermera hos Karl XII i Adrianopel. Från Turkiet följde C, som under tiden avancerat till registrator, efter konungen till Stralsund på hösten 1714 och blev efter hemkomsten till Sverige expeditionssekreterare. Som sådan spelade han en betydande roll i kansliet under konungens sista år. Så fick han till följd av ombudsrådet L. Fahlströms sjukdom föredraga inrikes kammarexpeditionens ärenden såväl i Lund som under norska fälttåget. C:s brevväxling under denna tid erbjuder många bevis för att hans ställning ansågs inflytelserik. Både högre ämbetsmän och

enskilda vände sig gärna till honom för att få ärenden, för vilka de intresserade sig, föredragna hos konungen. Med Goertz och Nikodemus Tessin stod C. i livlig brevväxling. Av hans brev till den senare framgår, att han hade ingående kännedom om Karl XII:s planer till förvaltningens omorganisation. Särskilt synes C. ha varit verksam vid högsta ordningsmannämbetets inrättande. Det var också han, som 1717 framlade det förslag till förenkling av rättegångsväsendet, vilket av konungen omfattades med stor iver och gav upphovet till 1718 års bekanta omorganisation av underrätterna, en enväldets nydaning, vilken emellertid möttes med starkt misstroende och redan 1719 avskaffades.

Efter statsvälvningen deltog C. ivrigt i riksdagsarbetet och fann därvid trägen användning i utskott och deputationer. Från första stund framträdde han som en varm anhängare av ständernas allmakt och tvekade ej att utdraga författningsurkundernas parlamentariska konsekvenser. Redan vid en överläggning 1720 i sekreta utskottet om utseende av sändebud till kongressen i Braunschweig uttalade han sålunda, att riksråden endast voro ständernas representanter, »de säga sina tankar om ministrarna, skulle då ständerna vara i sämre ställning». Politiskt var C. att räkna till sin förman Arvid Horns anhängare. Vid riksdagen 1726—27, då avgörandet till dennes förmån föll, deltog han livligt i debatterna. Han befrämjade sålunda den utveckling, som i sekretessens namn gjorde sekreta utskottet till ett så bekvämt och kraftigt redskap för Horns politik. Redan under överläggningarna om utskottets instruktion förklarade han (23 sept.) det betänkligt »att draga en sådan qvagsstion till plenum, huru vida alliancerne blivit efterlevade», och sedermera hävdade han kraftigt, hänvisande till riksdagsordningen, att sekreta utskottet hade rätt att fatta avgörande beslut i fråga om accessionen till Hannoveranska alliansen. Även vid behandlingen av riddarhusordningen — en fråga, åt vilken C. vid flera riksdagar ägnade intresse — gjorde han uttalanden, som visa, att han var att räkna som Horns anhängare. Man hade ofta tvistat om huruvida riksråd skulle få väljas till lantmarskalk, och även 1726 hade ivriga försök gjorts att utestänga Horn från denna inflytelserika post. Nu ville man i riddarhusordningen inrycka en uttrycklig bestämmelse mot riksråds utväljande till lantmarskalksbefattningen, men C. motsatte sig ett dylikt stadgande, som han fann nesligt för rådet, särskilt då ett riksråd vid tillfället fungerade som lantmarskalk. Då emellertid Horn och hans anhängare ej funno det opportunt att upptaga strid i själva principfrågan, inskränkte sig C. till att yrka, att adelns beslut endast skulle föras till protokollet, och ståndet föreskrev även i enlighet härmed, att för framtiden lantmarskalken skulle väljas »inom riddarhuset», alltså med uteslutande av riksråden. — Bland särskilda ärenden, i vilka C. uttalat sig, må ett par nämnas. I den stora striden om manufakturernas befrämjande genom en starkt protektionistisk tullpolitik ställde han sig, i överensstämmelse med den förhärskande meningen inom kansli- och bergskollegierna och måhända med blicken skärpt av släktens bruksägarintressen, avvisande mot kommerskollegiets extrema strävanden. Särskilt framträdde detta, då han 1731 skulle uppsätta sekreta propositionen om rikets hushållning och invärtes väsende. Med vidlyftiga skäl sökte han nämligen då visa, att kommerskollegiets skräckmålning av rikets undervikt i handeln måste vara oriktig, men hans invändningar vunno ej beaktande i rådet, som beslöt att propositionen skulle inrättas efter kommerskollegiets uppgifter. Då religionsfrihetens anhängare vid 1734 års riksdag ville riva upp Erikssönernas religionsmål, motsatte sig C, måhända trogen sin episkopala härstamning, ständernas ingripande mot domen såsom ett farligt prejudikat, vilket kunde göra »dominia rerum incerta».

C., som efter statsvälvningen fortsatt att avancera i sitt kollegium, hade efter Horns seger 1728 belönats med statssekreterartjänsten i inrikesexpeditionen. Med åren förändrades emellertid hans ställning till sin chef i grund. Under 1730-talet övergick han nämligen till det franska partiet och blev snart dess ivrigaste anhängare i kanslikollegium, där han gjorde sina meningsfränder betydande tjänster genom att vid de avgörande ögonblicken i reservationer hävda partiets utrikespolitiska åskådning. Det var sålunda endast följdriktigt, att C. efter Horns nederlag vid riksdagen 1738/39 som de segrande hattarnas man insattes i riksrådet. Med sina meningsfränder där delar han ansvaret för de beslut, som ledde till det olyckliga kriget med Ryssland. Att hans insatser voro betydande nog att ej med likgiltighet anses av motståndarna, kan

man sluta därav, att han hörde till den grupp av framskjutna hattar, vilkas avlägsnande de extrema mössorna genom England rådde Ryssland att fordra. I likhet med Frankrikes övriga anhängare inom rådet sökte C, sedan Karl Peter Ulrik av Holstein-Gottorp avböjt valet till svensk tronföljare, frampressa ett raskt avgörande utan fortsatt hänsynstagande till Ryssland (febr. 1742). Då ställningen än mer komplicerades, föreslog han (i mars) att »hemställa valet Herranom» genom att anordna lottkastning mellan de olika kandidaterna. I den händelseutveckling, som slutade med Adolf Fredriks val, synes han senare ej ha ingripit på ett mera framträdande sätt. Särskilt under sin riksrådstit tog C. i ganska stor utsträckning såsom ledamot av kommissioner i anspråk för den inre förvaltningen. Det viktigaste av dessa uppdrag var ordförandeskapet i den s. k. kammarkommissionen, vars betänkande bildar utgångspunkten för de för allmogen gynnsamma besluten i grundskatteförenklingsfrågan vid den oroliga riksdagen 1742—43, ett avgörande, som dock revs upp i rättagarnas intresse redan vid följande riksdag. — C. innehade egendomen Beatelund på Ingarön (jmf. släktöversikten ovan). — Bland kanslitjänstemännens papper i riksarkivet förvaras åtskilliga brev till C, bl. a. från Goertz och N. Tessin, huvudsakligen från året 1718, då han nått en mera framträdande ställning i Karl XII: s kansli. Brev från honom anträffas i riksarkivet bland Goertz' och Tessins papper samt flerstädes i de diplomatiska arkiven. I Erik Benzelius d. y: s brevväxling i Linköpings stiftsbibliotek är han likaså företrädd, liksom i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftssamling (sign. F. 106). Bengt Bergius' avskriftssamling i Vetenskapsakademiens bibliotek förvarar jämväl prov på hans korrespondens.

Författare

Tryckta arbeten

Handschrift: Oförgripeliga tanckar öfwer den frågan, om christna machter mage och kunna ingå förbund med ochristna (KB, 1904 överlämnat från RA).

Källor och litteratur

Källor: Riksregistr. (fullm.), C:s friherrebrev, biographica, kanslikollegiets prot. och meritförteckningar, skrivelser till kanslitjänstemännen samt till Goertz och N. Tessin, allt i RA; Bengt Bergius avskriftssaml., Vol. 3, VA bibliotek. — Sveriges riddersk. o. adels riksdags-protokoll fr. o. m. år 1719, 1—10 (1875—88). — J. E. Almquist, Den sv. jordbeskattningens historia under det 18:e århundradet med särsk. hänsyn till den s. k. skatteförenklingsfrågan (Hist. tidskr., 1920); P. G. Cederschiöld, Riksdagen i Stockholm 1719 (1825); C. G. Malmström, Sveriges polit. historia, 1—3 (1893—97); A. Mickwitz, De finska deputationerna vid riksdagen 1742—43 och finska ekonomikommissionen 1743_46, 1—2 (1912—14); E. Naumann, Adeln som riksstånd under 1700- och 1800-talen (Sveriges riddarhus, utg. av C. Hallendorff, 1926); dens., Om centralförvaltningen under Karl XII: s tid (Karl XII, utg. av S. E. Bring, 1918); dens., Om sekreta utskottet under den tidigare frihetstiden 1719—1734 (1911); Hj. Nordin, De ecklesiastiska deputationerna under Fredrik I:s regering (1895); dens., Kyrkolagsförslaget af år 1731, 1 (1899); J. A. Posse, Bidrag till sv. lagstiftningens historia (1850); J. A. Rehbinder, Kongl. inrikes civil expeditionen (hdskr., Genealogica 160, RA).

Författare Erik Neumann

Hänvisa till den här artikeln

:

Olof Cederström, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14746>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Erik Naumann.), hämtad 2018-01-02